

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ - ΑΝΤΙΠΑΡΑΘΕΣΕΙΣ

ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΤΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΗ: ΕΝΑ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ / ΤΟ ΕΤΗΣΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ INURA ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ, 30 ΑΥΓ.-6 ΣΕΠΤ. 2015

Μαρία Χαϊδοπούλου-Βρυχέα*, Δήμητρα Σιαττίτσα**, Πέννυ Κουτρολίκου***

Από το 2007 οι λέξεις κρίση, χρέος, λιτότητα, οικονομική ύφεση έχουν γίνει κοινότοπες σε πολλές χώρες του κόσμου. Από το 2009 έχουν συνδεθεί με την πόλη της Αθήνας, με συγκεκριμένες χωρικές επιπτώσεις για την πόλη και τους κατοίκους της. Ως ένα νέο «πειραματόζωο» η Αθήνα έγινε πεδίο εφαρμογής σκληρών νεοφιλελεύθερων πολιτικών και μέτρων με το πρόσχημα της «εξαίρεσης» της κρίσης. Καθώς αυτή η συνθήκη ήταν κάθε άλλο παρά προσωρινή, τα τελευταία χρόνια παρακολουθούμε την «κανονικοποίηση της εξαίρεσης» στην καθημερινή ζωή, στις πολιτικές για την πόλη και στις διαδικασίες παραγωγής και ανάπτυξης του αστικού χώρου.

Ταυτόχρονα, όμως, την ίδια χρονική περίοδο έχουν αναπτυχθεί σημαντικές αντιστάσεις και κινητοποιήσεις. Έχουν διαμορφωθεί αιτήματα που υπερβαίνουν το πλαίσιο της κρίσης και έχουν αναδυθεί εναλλακτικές πρακτικές αλληλεγγύης και αυτο-οργάνωσης εντός και εκτός των θεσμών που δίνουν διεξόδους στα προβλήματα της καθημερινότητας και επιδιώκουν να αναιρέσουν τις επιπτώσεις της λιτότητας. Πρόκειται για δίκτυα αλληλεγγύης και αμοιβαίας υποστήριξης, εναλλακτικά ανταλλακτικά συστήματα, συνεταιριστικά εγχειρήματα, αυτοοργανωμένοι χώροι πολιτισμού και πολλά ακόμη. Με άλλα λόγια

εμφανίζονται πρακτικές που θέτουν ερωτήματα για τις δυνατότητες «αναμόρφωσης» των πολιτικών για την πόλη, αλλά και υλοποιούν στην πράξη «μετασχηματιστικές» πολιτικές.

Η ανάδυση μιας αριστερής κυβέρνησης στην εξουσία μετέφερε αυτά τα ερωτήματα και τις προσδοκίες από το κοινωνικό και το τοπικό επίπεδο, στην κεντρική πολιτική σκηνή. Η εξέλιξη αυτή δημιούργησε νέες δυνατότητες αλλά και περιορισμούς για την πραγμάτωση εναλλακτικών και μετασχηματιστικών πολιτικών σε ευρύτερη κλίμακα, ενώ έθεσε σε νέα βάση τη σχέση κινημάτων, κοινωνίας και θεσμών.

Αυτό είναι σε αδρές γραμμές το πλαίσιο εντός του οποίου πραγματοποιήθηκε το 25ο ετήσιο συνέδριο του Διεθνούς Δικτύου Έρευνας και Δράσης για την Πόλη (INURA), από τις 30 Αυγούστου μέχρι τις 6 Σεπτεμβρίου. Με κεντρικό ερώτημα το πώς μπορούμε να καταφέρουμε την πραγμάτωση μετασχηματιστικών πολιτικών για την πόλη, και πεδίο διερεύνησης την πόλη της Αθήνας, έγιναν μια σειρά από επισκέψεις σε κοινωνικούς και πολιτικούς χώρους και γειτονιές, καθώς και ανοιχτές συζητήσεις. Το συνέδριο ολοκληρώθηκε με ένα πιο εσωστρεφές τμήμα εργασιών στις Ροβιές Ευβοίας.

Το ενδιαφέρον για τις πολιτικές εξελίξεις και την κοινωνική κατά-

* Πολιτισμική γεωγράφος, marjavea@gmail.com

** Αρχιτέκτων - Πολεοδόμος, dimisiat@gmail.com

*** Αρχιτέκτων - Πολεοδόμος, pennykk@gmail.com

σταση στην Ελλάδα ήταν πολύ έντονο, καθώς όλη την προηγούμενη περίοδο η περίπτωση της Ελλάδας αναδείχθηκε, λόγω των προσπαθειών ανοιχτής αμφισβήτησης των πολιτικών λιτότητας και πολιτικοποίησης του ζητήματος του χρέους, ίσως για πρώτη φορά τόσο έντονα, στην Ευρωπαϊκή δημόσια σφαίρα. Έτσι, η συμμετοχή ήταν ιδιαίτερα αυξημένη φέτος, από πολλές χώρες της Ευρώπης, την Ιταλία, τη Γερμανία, την Αυστρία, Ολλανδία, Ελβετία, Αγγλία, Σερβία, Κροατία, Εσθονία, αλλά και από την Κολομβία, το Μεξικό και τον Καναδά.

Οι ημέρες του συνεδρίου ήταν ιδιαίτερα φορτισμένες καθώς συνέπεσαν με την προεκλογική περίοδο, στον απόηχο του δημοψηφίσματος και της υπογραφής του τρίτου μνημονίου. Ως εκ τούτου οποιαδήποτε προσπάθεια ανάλυσης ή ερμηνείας της κατάστασης και των πιθανών προοπτικών για το μέλλον ήταν εξαιρετικά δύσκολη. Παρόλα αυτά, και καθώς υπήρχαν πολλά ερωτήματα από τη μεριά των ξένων συνέδρων, επιλέξαμε η πρώτη εισαγωγική συζήτηση να εκφράσει περισσότερο αυτή την αμηχανία παρά να δώσει συγκεκριμένες απαντήσεις. Τονίστηκαν οι διαφορές που έχουν συντελεστεί σε σχέση με την κατάσταση που επικρατούσε όταν πραγματοποιήθηκε η προηγούμενη συνάντηση INURA στην Αθήνα το 2008 και δόθηκε έμφαση στα θέματα δημοκρατίας και διακυβέρνησης, καθώς και στις χωρικές και περιβαλλοντικές πολιτικές στο πλαίσιο της πρόσφατης διαπραγμάτευσης.

Ο όρος «πύκνωση του πολιτικού χρονο-χώρου» - σε αντιπαράθεση με την «χρονο-χωρική συμπίεση» του παγκοσμιοποιημένου νεοφιλελεύθερου καπιταλισμού (όπως έχει αναλυθεί από τον Ντ. Χάρβεϊ) - φάνηκε χρήσιμος για να περιγράψουμε το πλαίσιο των πρόσφατων εμπειριών μας. Παράλληλα, αν η δημοκρατία απαιτεί χρόνο και χώρο, τίθενται κρίσιμα ερωτήματα ως προς την αλλαγή στρατηγικών, ρόλων και σχέσεων σε ένα ασφυκτικό πολιτικό πλαίσιο.

Από την άλλη, οι επισκέψεις/-περιηγήσεις που πραγματοποιήθηκαν τις επόμενες τρεις μέρες ανέδειξαν τον πλούτο, την ανθεκτικότητα, την επινοητικότητα και τη ζωντάνια της κοινωνίας. Στο πλαίσιο του συνεδρίου πραγματοποιήθηκαν συνολικά δεκαέξι θεματικές περιηγήσεις, γύρω από τέσσερις άξονες: εναλλακτικές στην αστική ανάπτυξη, το κέντρο της πόλης ως διακύβευμα πολιτικών και συγκρούσεων, εγχειρήματα κοινωνικής αλληλεγγύης και εναλλακτικές στις ιδιωτικοποιήσεις και τις μεγάλες επενδύσεις.

Η πρώτη θεματική προσεγγίστηκε με επίκεντρο το λιμάνι του Πειραιά και τους παρακείμενους Δήμους, το Κερατσίνι-Δραπετσώνα και το Πέραμα. Η συζήτηση περιστράφηκε γύρω από τις συνέπειες της διαδικασίας ιδιωτικοποίησης του λιμανιού και των υποδομών του, προηγούμενης και μελλοντικής, καθώς και τη χρόνια υποβάθμιση των παραγωγικών δραστηριοτήτων στη ναυπηγοεπισκευαστική ζώνη Περάματος. Παράλληλα συζητήθηκαν οι σχεδιασμοί των δημοτικών αρχών και τα αιτήματα των

κατοίκων για βελτίωση της ποιότητας ζωής στις γειτονιές τους, την αναβάθμιση των υποδομών (σχολεία, πλατείες, πολιτισμός, άθληση) και την δημιουργία ενός δημόσιου θαλάσσιου μετώπου με τη διεκδίκηση των πρώην Λιπασμάτων, αλλά και άλλων μικρότερων εκτάσεων.

Η δεύτερη θεματική εστίασε στα πολλαπλά ζητήματα και τις συγκρουόμενες προσεγγίσεις που αφορούν το κέντρο της πόλης. Διερευνήθηκαν τα διαφορετικά σχέδια για την ρύθμιση και την ανάπλαση του κέντρου που έχουν εκπονηθεί/εξαγγελθεί τα τελευταία χρόνια της κρίσης (το ρυθμιστικό Αθήνας, το ΣΟΑΠ, και η πρόταση για πεζοδρόμηση της Πανεπιστημίου Rethink Athens). Παράλληλα συζητήθηκαν τα αντιμαχόμενα συμφέροντα πίσω από την εικόνα του ιστορικού/τουριστικού κέντρου, η στεγαστική κρίση, οι πολιτικές που αναπτύσσονται για να απαντήσουν στις αυξημένες ανάγκες και το κίνημα ενάντια στους πλειστηριασμούς, και τέλος το φαινόμενο της ανόδου των ρατσιστικών/φασιστικών αντιλήψεων και πρακτικών και η ανάπτυξη αντιφασιστικών πρωτοβουλιών σε γειτονιές του κέντρου.

Η θεματική που αφορούσε τις πρακτικές αλληλεγγύης εστίασε κυρίως σε κοινωνικές από-τα-κάτω δομές στις γειτονιές της Αθήνας και στην πρόσφατη ανάδυση πρωτοβουλιών αλληλεγγύης για τους πρόσφυγες. Έγινε επίσκεψη στη «Λαμπηδόνα», το Κοινωνικό Πολιτιστικό Κέντρο Βύρωνας, όπου πραγματοποιήθηκε συζήτηση με μέλη της συνέλευσης για τις δραστηριότητες που έχει αναπτύξει το

κέντρο τα τελευταία χρόνια της κρίσης, τη σχέση με τη γειτονιά, τη συμμετοχή, αλλά και τα αιτήματα για δημόσιες πολιτικές. Αντίστοιχα ζητήματα συζητήθηκαν στην επίσκεψη στο δίκτυο αλληλεγγύης του διαμερίσματος, «το Μυρμήγκι», στην Κυψέλη, ενώ παρουσιάστηκε και το εγχείρημα της Ομάδας Προφορικής Ιστορίας Κυψέλης. Στην περιήγηση για την προσφυγική κρίση, έγινε μια σύντομη παρουσίαση του νέου κέντρου φιλοξενίας προσφύγων στον Ελαιώνα, επικεντρώνοντας στην επινοητικότητα που απαιτήθηκε για να κατασκευαστεί σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα, την υπέρβαση των «τυπικών» διαδικασιών, αλλά και το πολύ θετικό τελικό αποτέλεσμα. Τέλος, πραγματοποιήθηκε στο «Κηπάκι της Τσαμαδού» εκτενής συζήτηση με μέλη της Πρωτοβουλίας Αλληλεγγύης για το Πεδίο του Άρεως για την πρόσφατη εμπειρία του εξαιρετικά μαζικού αυτο-οργανωμένου εγχειρήματος συγκρότησης δομών αλληλεγγύης για την υποστήριξη του καταυλισμού των προσφύγων που στην ουσία αντικατέστησε το πρώτο διάστημα τις λειτουργίες του κράτους.

Η τέταρτη θεματική αφορούσε μεγάλης κλίμακας επεμβάσεις στον αστικό χώρο που σχετίζονται με διαδικασίες ιδιωτικοποίησης ή/και μεγάλες επενδύσεις, εστιάζοντας στα αντικρουόμενα συμφέροντα και διεκδικήσεις, καθώς και στις εναλλακτικές προσεγγίσεις και προτάσεις για την ανάπτυξη της πόλης. Σε αυτό το πλαίσιο, πραγματοποιήθηκε επίσκεψη στον χώρο του πρώην αεροδρομίου του Ελληνικού, ως μια εμβληματική περίπτωση ιδιωτικοποίησης μιας πολύ σημαντικής «δημόσιας αστικής εφεδρείας». Συζητήθηκαν οι προτάσεις για την ανάπτυξη ενός μητροπολιτικού πάρκου, οι αγώνες ενάντια στην ιδιωτικοποίηση και οι εναλλακτικές πρακτικές που φιλοξενεί ο χώρος, το Μητροπολιτικό Κοινωνικό

Ιατρείο Ελληνικού και ο Αυτοδιαχειριζόμενος Αγρός. Μεγάλο ενδιαφέρον είχε και η περιήγηση με θέμα το μοντέλο διαχείρισης των απορριμάτων στην Αττική, τη μη βιωσιμότητα της σημερινής μεθόδου ταφής των απορριμάτων, τις δυσκολίες ανάπτυξης της ανακύκλωσης, αλλά και τα οικονομικά συμφέροντα που καθορίζουν τον μελλοντικό σχεδιασμό. Η εξέλιξη των Ολυμπιακών ακινήτων δέκα χρόνια μετά ήταν το επίκεντρο της τρίτης περιήγησης σε αυτή τη θεματική. Βασικό παράδειγμα αποτέλεσε το Ολυμπιακό συγκρότημα στο Μαρούσι, οι αναπτύξεις γύρω από αυτό και οι επιπτώσεις στην τοπική οικονομία και τα κοινωνικά χαρακτηριστικά των περιοίκων. Τέλος, πραγματοποιήθηκε επίσκεψη στη Νέα Φιλαδέλφεια-Χαλκηδόνα, όπου συζητήθηκε η ιστορική ανάπτυξη της γειτονιάς, τα διλήμματα και οι συγκρούσεις γύρω από τους σχεδιασμούς για το νέο γήπεδο της ΑΕΚ, καθώς και τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η δημοτική αρχή λόγω της οικονομικής κρίσης. Η περιήγηση ολοκληρώθηκε με την επίσκεψη στο Κοινωνικό Ιατρείο Χαλκηδόνας.

Στα πλαίσια του Συνεδρίου οργάνωθηκαν και δυο ανοικτές εκδηλώσεις. Η πρώτη, στο Ελεύθερο Αυτοδιαχειριζόμενο Θέατρο Εμπρός, είχε θέμα τα κοινά και την αλληλέγγυα οικονομία και τις δυνατότητες κοινωνικού μετασχηματισμού που προσφέρουν αντίστοιχα εγχειρήματα, όπου διερευνήθηκαν τόσο το θεωρητικό πλαίσιο όσο και συγκεκριμένα παραδείγματα στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Η δεύτερη περιλάμβανε δύο μέρη: από τη μια το κοινό ερευνητικό έργο του Δικτύου INURA σχετικά με τα κοινά χαρακτηριστικά των διαδικασιών αστικής ανάπτυξης την περίοδο του νεοφιλελεύθερου παγκοσμιοποιημένου καπιταλισμού με τίτλο «New Metropolitan Mainstream» και από την άλλη μία δημόσια συζήτηση

για το περιεχόμενο και τις συνέπειες της «πολεοδομίας της λιτότητας» (austerity urbanism), καθώς και με ποιους τρόπους μπορεί να αμφισβητηθεί το ευρύτατα διαδεδομένο πλέον και συχνά αναπόδραστο μοντέλο ανάπτυξης και διακυβέρνησης των πόλεων.

Στο δεύτερο μέρος του συνεδρίου, στις Ροβιές, δόθηκε η δυνατότητα να αναλυθούν διεξοδικά κάποια θέματα που εξετάστηκαν στην Αθήνα και να γίνουν συγκρίσεις με παραδείγματα από άλλες πόλεις του εξωτερικού. Παράλληλα, προσεγγίστηκαν και ευρύτερα ζητήματα, όπως η σχέση δράσης /ακτιβισμού και ακαδημαϊκού κόσμου το οποίο προκάλεσε και ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Εκτός αυτού, οι σύνεδροι είχαν την ευκαιρία να έρθουν σε επαφή με όψεις της ιστορίας, της οικονομίας και της κουλτούρας της περιοχής. Όπως συμβαίνει πάντα στις συναντήσεις του Δικτύου INURA, στο περιθώριο του προγράμματος υπήρξε χρόνος για πιο χαλαρές συζητήσεις, μπάμιο στη θάλασσα και διασκέδαση.

Το ραντεβού της επόμενης συνάντησης του Δικτύου INURA δόθηκε στο Βουκουρέστι, το Σεπτέμβριο του 2016.

Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε <https://inura15.wordpress.com/> και <http://www.inura.org/>

